

5. A. A. Ždanov: ○ mezinárodní situaci

Projev na zasedání Informbyra v září 1947

INFORMBYRO

- **Informbyro (Informační byro komunistických a dělnických stran), nebo také Kominforma 1947-1956**
- Moskvou řízená mezinárodní organizace komunistických stran
- Založena koncem září 1947 (22.–28. září 1947) na konferenci v polském městě Szklarska Poręba
- Navazovala na činnost během války zrušené Kominterny
- Vedle Komunistické strany Sovětského svazu dále sdružovala komunistické strany Bulharska, Československa, Francie, Maďarska, Itálie, Rumunska a Polska.
- stalinizace východní Evropy nezbytná
- východoevropské státy se musí podřítit tvrdým metodám diktátorské vlády, aby uchránil SSSR před západními vlivy učinilo stalinizaci východní Evropy nezbytnou

Andrej Alexandrovič ŽDANOV

- * 26.2.1896 – † 31.8.1948
- během 2. světové války řídil obranu Leningradu
- po válce měl na starosti kulturní politiku – socialistický realismus
- pronásledování nezávislých umělců
- hlavní organizátor INFORMBYRA
- přednesl hlavní referát na úvodní schůzi Informbyra 25. září 1947

Ždanovův referát

- „po druhé světové válce došlo k pronikavým změnám mezinárodní situace a svět se rozdělil na dva tábory – na jedné straně tábor demokratický a antiimperialistický, vedený Sovětským svazem, a na straně druhé tábor antidemokratický a nebyl podle Ždanova nadále možný, a proto vyzval k zesílení boje za národní a sociální svobodu.
- Komunistické strany neměly „přeceňovat síly protivníka“, a měly naopak přejít do protiútoků.
- Ždanov podrobil tvrdé kritice vedení francouzské a italské komunistické strany za jejich ústupnou politiku v mantinelech parlamentní demokracie, jež vedla jen k tomu, že se na jaře nechaly vytlačit z vlád svých zemí.
- K této kritice se v diskusích přidali představitelé ostatních stran v čele s jugoslávskými delegáty Milovanem Djilasem a Edvardem Kardeljem, kteří v protikladu k „iluzi“ francouzských a italských soudruhů, že je možné dobytí moci při dodržování zásad parlamentní demokracie, vyzdvihovali radikální metody vlastní či řecké

6. Protijugoslávské rezoluce 1948 a 1949

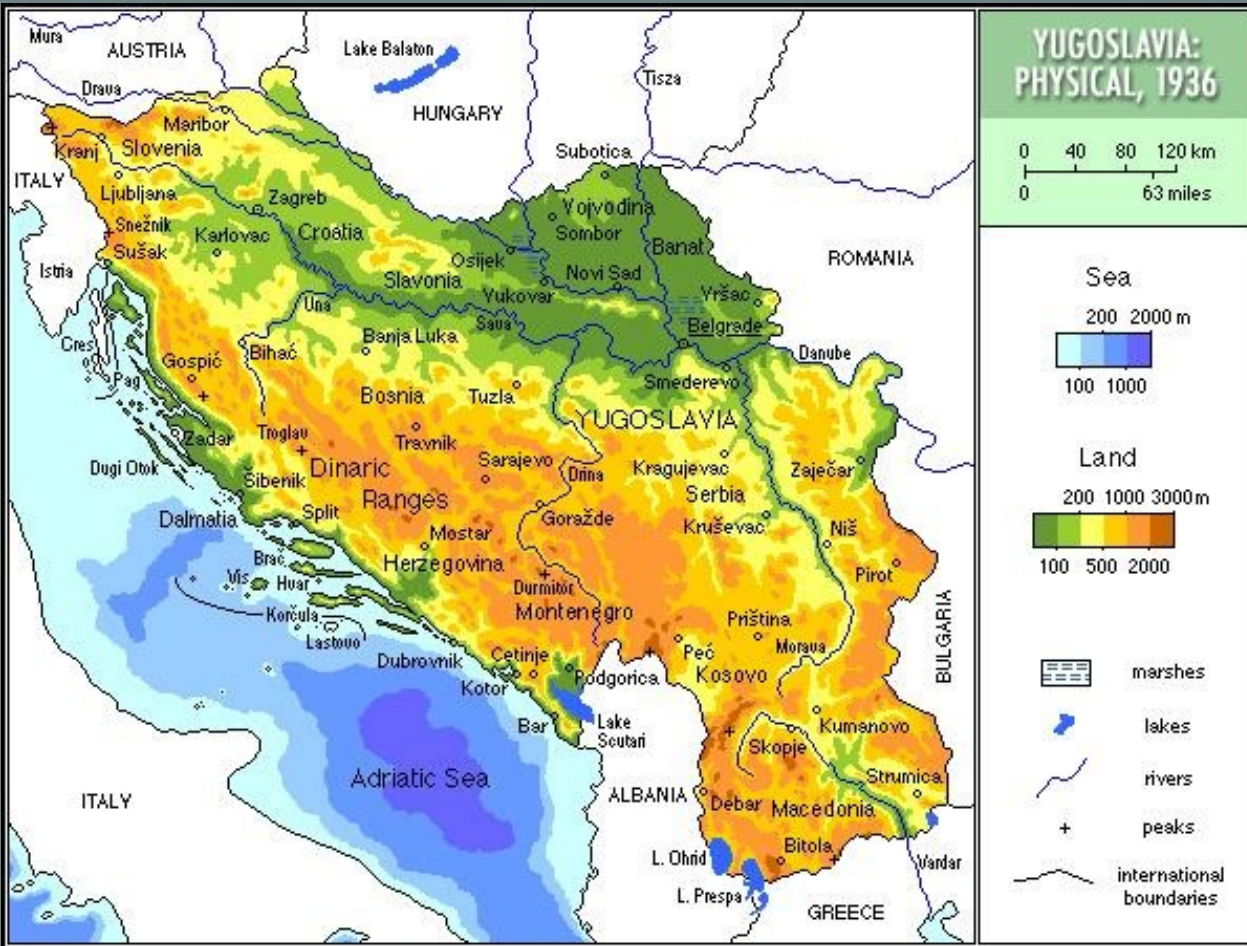

Království Srbů, Chorvatů a Slovinců

- vznik v roce 1918
- mnohonárodnostní stát – Srbové, Chorvati, Slovinci
- mnoho náboženství – katolíci, pravoslavní, muslimové
- vyspělejší sever x chudobnější jih
- 1921 – negramotnost až 50,5 %
- v čele srbský král Petr I. Karadjordjević (ve funkci 1918 – 1921)
- tzv. „Malá dohoda“ s ČSR 1920
- 1921-1934 Alexander I. Karadjordjević
- v zemi nestabilní politická situace

1929: Království Jugoslávie

- král Alexander nastolil diktaturu v roce 1928
- zákaz všech politických stran, které jsou na národnostním, náboženském nebo teritoriálním principu
- perzekuce Komunistické strany Jugoslávie
- => růst nacionalismu jednotlivých částí Jugoslávie
- => úspěšný atentát na krále - 1934

1941-1945: období 2. světové války

- regent Pavel (vládne za nezletilého Petra - syna zastřeleného krále Alexandra) podepsal přistoupení k Ose 25. 3. 1941
- velká vlna protestů => vláda svržena a dosazen 17letý Petr II.
- Německo útočí na Jugoslávii 6. 4. 1941 a ta je poražena 15.4.1941
- 17.4.1941 – bezpodmínečná kapitulace Jugoslávie

Okupace Jugoslávie

území rozdělono mezi Německo, Maďarsko, Bulharsko, Itálii i Albánii

vznikl nezávislý stát Chorvatsko a nezávislý stát Černá hora – konstituční monarchie

Fascist occupation and partition of Yugoslavia in World War II

— Internationally recognized borders

— Illegal fascist borders in occupied Yugoslavia

○ Independent State of Croatia (German and Italian occupation)

● Occupied and annexed by Nazi Germany

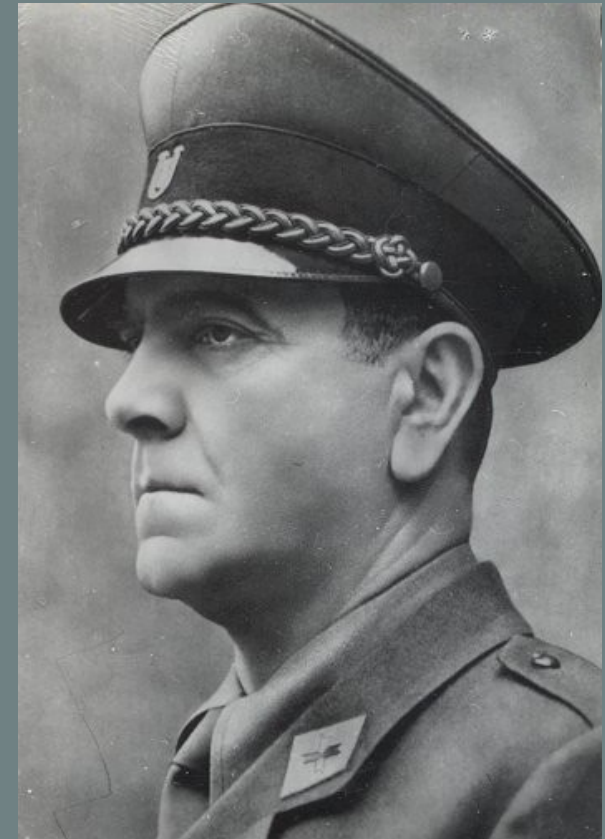
Nezávislý stát Chorvatsko

- 10. dubna 1941 vyhlášen ustašovci **Nezávislý stát Chorvatsko** (*Nezavisna država hrvatska* – NDH)
- uznán státy Osy pět dní po vyhlášení
- v čele Ante Pavelić

USTAŠA

- chorvatské ultranacionální hnutí s fašistickým programem
- založena poslancem Antem Pavelićem v roce 1930 jako *Ustašovské chorvatské osvobozené hnutí*, o rok později přejmenované na Ustašu
- původně teroristická organizace s extrémně pravicovým, fašistickým programem
- cílem rozbití jugoslávského státu a osamostatnění Chorvatska

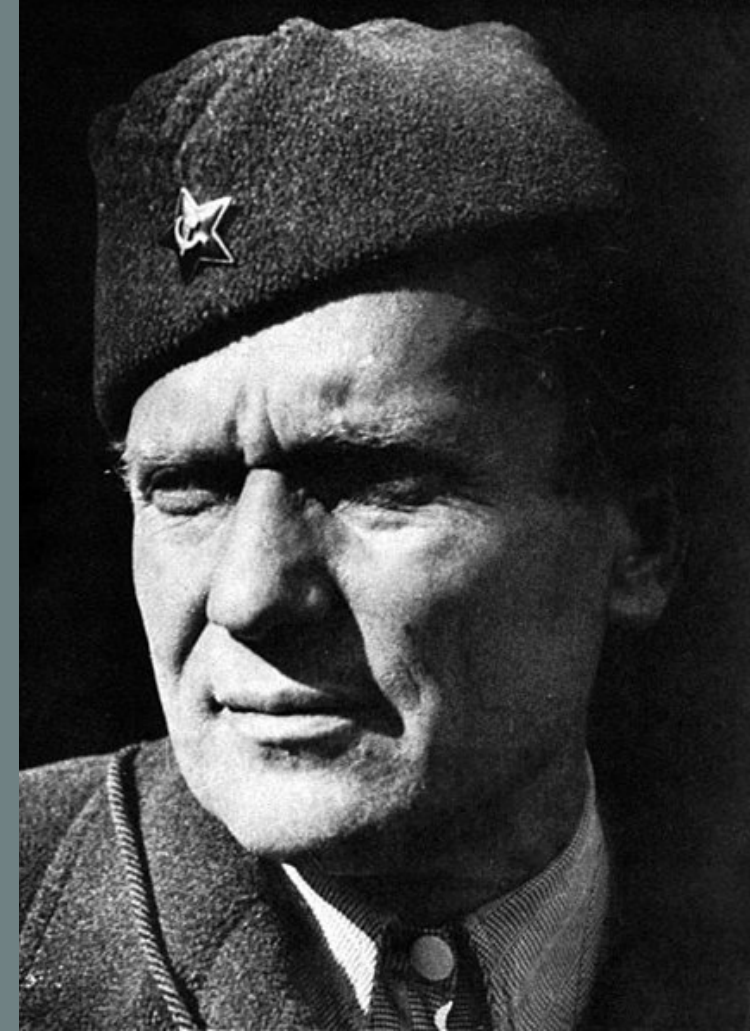

Ante Pavelić

Rezistence

- **dvě skupiny:** *četnický odboj a partyzánské skupiny*
- **Četníci:** velitelem plukovník Dragoljub (Draž) Mihailović
 - opozice ke komunistům, kolaboranti nacistů, fašistů a ustašovců
- **Partyzáni:** vrchním velitelem maršál Josip Broz Tito
 - nerozbití Jugoslávie, idea federálního státu
 - ultralevicový, ale ne nacionalistický program → přijetí širší veřejnosti
 - jedině komunisté byli schopni stmelit odbojové hnutí v jednu společnou frontu
 - většina partyzánů však nebyli komunisté, byli to obyčejní lidé sdružení za účelem odporu

Josip Broz „Tito“

Povstání

- Povstání: začalo 7. 7. 1941
- na konci roku 1941 bylo ve zbrani 60-70 tisíc partyzánů
- komunisté v menšině, avšak ve velení
- Němci: represe, 28. září 1941 zahájili protipartyzánskou ofenzivu
- Tito utíká, do útoku přešli v létě 1942
- koncem roku 1942 měli partyzáni kolem 150 tisíc mužů a 200 tisíc vojáků kolaborantských formací, vznikla Národní osvobozenecká armáda Jugoslávie s Titem v čele
- podzim 1942 z vůdců partyzánů a inteligence vznikl **AVNOJ**
– *Antifašistická rada národního osvobození Jugoslávie*
- úlohy státní moci, nebyla prozatímní vládou
- odsoudili kolaboraci četníků
- Nechtěli z Jugoslávie vytvořit komunistický stát
- slíbili rovnost národů a menšin

- 1943 Londýn se odvrátil od pasivního a kolaborujícího Mihailoviće
- styk s partyzány, uznal je jako legální odboj
 - Tito byl Velkou trojkou uznán za „samostatného spojeneckého vrchního velitele“
- Tito se stal „*nejsilnějším mužem na Balkáně*“
- listopad 1943 **druhá konference AVNOJ** v režii Komunistické strany Jugoslávie
- vytvořit federativní Jugoslávii složenou z šesti republik, ve kterých budou žít národy s rovnými právy – **Srbové, Chorvati, Makedonci, Černohorci, Slovinci**
- zvolili *Národní výbor osvobození Jugoslávie* (NKOJ), jako prozatímní vláda
 - Tito maršálem Jugoslávie a premiérem NKOJ
- odvolali exilovou vládu
- zakázali králi Petru II. návrat do země, dokud neproběhne referendum o postavení monarchie - exilová vláda prohlásila usnesení za neplatná

Konference AVNOJ a Tito

- Stalin popuzen, nebyl o jednání informován a údajně Titovi zakázal jmenovat prozatímní vládu
- druhá konference budoucí Socialistické federativní republiky Jugoslávie
- Roosevelt, Churchill a Stalin se v prosinci 1943 rozhodli podporovat partyzány
- září 1944 k hranicím Jugoslávie s Rumunskem a Bulharskem Rudá armáda
- Tito jedná se Stalinem → dohoda o součinnosti vojsk
 - Rudá armáda pomoc při dobývání Bělehradu
 - po válce se stáhla
- 14. října dobyt Bělehrad, do konce roku 1944 dobyto Srbsko
- Květen 1945 Jugoslávská armáda do Záhřebu
- nová vláda byla vytvořena 7. března
 - předsedou a ministrem obrany jmenován Tito, důležité rezorty obsadili komunisté
- Tito vyhlašuje amnestii pro kolaboranty a reorganizuje armádu
 - přejmenována na Jugoslávskou armádu
- **Jugoslávie vstupuje do poválečné éry jako federativní stát složený z šesti států: Srbska, Chorvatska, Makedonie, Černé Hory, Bosny a Hercegoviny a Slovinska**

= **Socialistická federativní republika Jugoslávie**

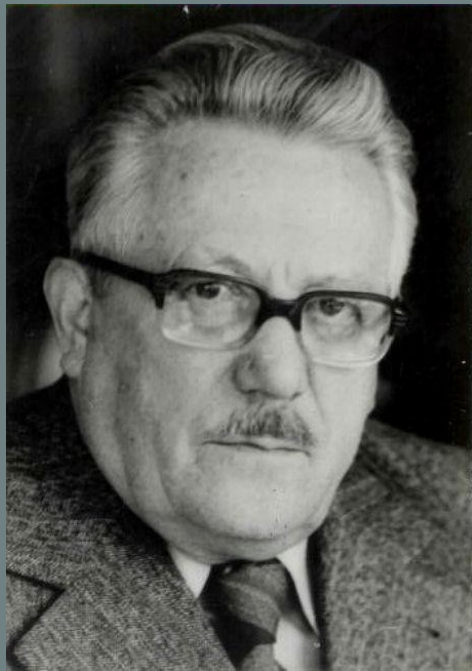

- 29. 11. 1945 vyhlášena Federální lidová republika Jugoslávie
- nová ústava podle sovětského modelu
- komunistická strana podporu obyvatelstva
 - není potřeba pomoci sovětských armád k uchopení a udržení moci
 - podpora založena na úspěšném osvobození Jugoslávie a znechucení z předchozího královského režimu
- realizováno právo každého národa na vlastní existenci, nesnažili se nastolit ideu jediného jihoslovanského národa
 - Makedonci uznáni jako národ
 - Černohorci a muslimové v Bosně se stávají plnoprávními
- hranice federálních států podle tradičních hranic
- Mihailović zatčen, v červenci 1946 popraven

Muži v čele

- do roku 1947 byla moc komunistů definitivně ukotvena
- hlavní rozhodovací moc je v rukou Tita, Edvarda Kardelje, Aleksandra Rankoviće a Milovana Djilase

Edvard Kardelj

Miovan Djilas

Aleksandar Ranković

Konflikt s východním blokem

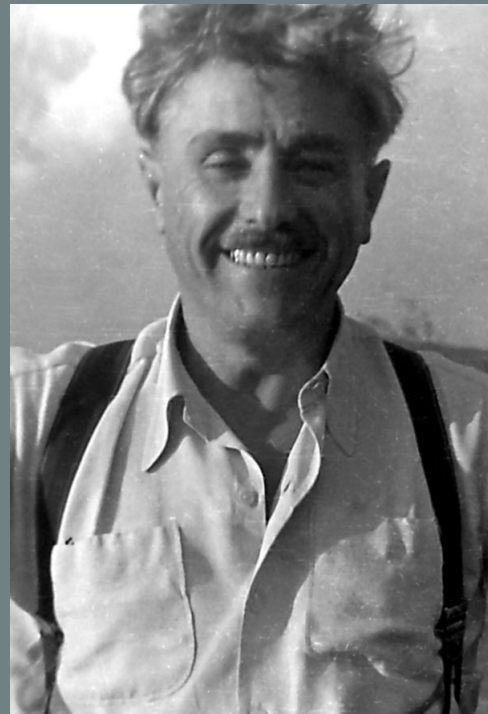
- Stalin nespokojen s koncepcí Jugoslávie jako velkého státního celku
- vznikla by země s potenciálem rovného partnerství se SSSR → Stalin však nestál o partnerství, chtěl neomezenou moc
- Stalin chtěl dále odstranit Tita jako velice vlivnou a silnou osobnost, i přesto, že plnil do písmene Stalinovy rozkazy
- záminky pro rozpoutání roztržky
 - rozmístění jugoslávských vojsk v Albánii
 - rozhovor s bulharským vůdcem Georgi Dimitrovem
 - formuloval jako reálnou možnost vznik federace Bulharska, Jugoslávie a Albánie

- Stalin zprávy považoval za pokus o narušení sovětské dominance ve východním bloku
- navrhnul jako součást intrik vytvoření společného státu z Jugoslávie a Bulharska
 - zřejmě chtěl nahradit vedení loajálními komunisty a podřídít útvar sovětské nadvládě
 - přesné důvody nejsou známy
- Svaz komunistů Jugoslávie (KSJ) v březnu 1948 návrh zamítlo
- Stalin si to vykládá jako vzpurný Titův postoj
- z jugoslávské armády a z civilního sektoru stažení sovětských poradců
- Stalin a Molotov posílají dopis s vysvětlením
 - kritizují rozpoutání atmosféry antisovětismu, šovinismu, podporu kapitalismu
 - kritizovali také kroky aplikované podle sovětského vzoru
 - označil Djilase, Rankoviće, Kidriče a Vukmanoviće-Tempa (nejbližší Titovy spolupracovníky) za pochybné marxisty -> snaha o rozdělení vedení

- Tito odmítá jejich nabídku na rezignaci
- ÚV KSJ v dubnu 1948 odmítá oficiálně sovětská obvinění
- Stalin zostřuje obvinění, obviňuje již i Tita
- KSJ opět odmítá nařčení, vylučuje ze strany funkcionáře podporující sovětské stanovisko, Hebranga a Žujoviće

Andrija Hebrang

Sreten Žujović

- exkomunikace KSJ z Informbyra
- koncem roku 1948 se snižuje objem výměny zboží mezi zeměmi
- ozbrojené incidenty na hranicích
- v červnu 1949 přerušeny ekonomické kontakty, v vypovězeny spojenecké smlouvy se státy východního bloku
- v polovině roku 1949 vedoucí členové KSJ Stalinův režim za diktaturu, která nemá nic společného s marxismem
- zahraniční politiku SSSR označili za imperialistickou
- zřízen internační tábor pro sovětské sympatizanty - Goli otok
- sovětská vojenská intervence nebyla realizována kvůli obavám z loajálního obyvatelstva a intervence západního světa

Zlepšení vztahů se západem

- Jugoslávie v tíživé ekonomické situaci a izolaci
- potřebuje navázat vztahy se Západem
 - ten vidí příležitost, jak zmenšit vliv východního bloku
- Jugoslávie získává půjčky, pomoc při potravinové krizi
- dostává výzbroj pro armádu
- Jugoslávie udržuje svou nezávislost a suverenitu
- 1953 přijat Balkánský pakt
 - dohoda o přátelství mezi Řeckem, Tureckem a Jugoslávií
 - garantovala pomoc členů NATO při napadení
- Jugoslávie do NATO nevstoupila

